

‘Uit liefde voor God’ Gedachten over hedendaags martelaarschap bij een mozaïek

door Leo van Leijzen

Als ik in de Syrisch-katholieke kerk van Arnhem kom, valt me telkens iets op. Dat zijn de foto's van twee priesters, omgekomen bij een van de bomaanslagen op kerken in Irak. Hun levensgrote portretten hangen bij het begin van de altaar-ruimte aan de muur. ‘Zij zijn een geloofsgemeenschap met hedendaagse martelaren’, realiseer ik mij dan.

Oecumene van het bloed

Deze bloedgetuigen die de laatste jaren zijn gestorven omwille van hun christelijke geloof vinden we in alle kerken. Het gaat hierbij over orthodoxen, protestanten, pinksterchristenen en katholieken. Het gaat om een “gemeenschappelijk martyrologium” (het martyrologium is oorspronkelijk het boek met de namenlijsten van de heilige martelaren), zoals paus Johannes Paulus II al in 1995 schreef in zijn encycliek over de oecumene, *Ut unum sint* – ‘Opdat zij één zijn’:

“In een theocentrische visie hebben wij christenen reeds een gemeenschappelijk Martyrologium. Dit bevat ook de martelaren van onze eeuw, talrijker dan men zou denken, en het laat zien hoe op een diep niveau God de gemeenschap onder de gedoopten bewaart in de hoogste eis van het geloof, die zij lieten zien in het offer van hun leven. (Vgl. JOHANNES PAULUS II, Apost. Brief Tertio Millennio Adveniente (10 november 1994), 37: AAS 87 (1995), 29-30.) Het feit dat men kan sterven voor het geloof toont aan dat andere eisen van het geloof ook kunnen worden beantwoord. Ik heb al opgemerkt – met diepe vreugde – hoe er een onvolmaakte maar echte gemeenschap is bewaard en aan het groeien is op veel niveaus van het kerkelijk leven. Ik voeg er nu aan toe dat deze gemeenschap reeds volmaakt

is in wat we allemaal beschouwen als het hoogtepunt van het christelijk leven, het martelaarschap, de waarachtigste gemeenschap die mogelijk is met Christus die zijn Bloed vergoot, en die door dit offer hen die eens ver weg waren, nabij brengt (vgl. Ef 2,12)” (Ut unum sint 84).

En de huidige paus Franciscus gebruikt vaak de uitdrukking ‘oecumene van het bloed’. Degenen die doden in *odium fidei*, ‘uit haat van het geloof’ maken zich niet druk tot welke christelijke denominatie hun slachtoffers behoren; alleen hun christen-zijn telt. In het martelaarschap, ook dat van nu, komen het ‘uit liefde voor God’ en ‘uit haat van het geloof’ tot een dodelijke clash.

Mozaïek

Nu hadden we voor de poster van deze Willibrordzondag onder het motto van ‘Uit liefde voor God’ kunnen kiezen voor bij voorbeeld een afbeelding van de altaar-ruimte van de Syrisch-katholieke kerk in Arnhem met de twee portretten van de priester-martelaren. Maar we hebben gekozen voor een andere altaar-ruimte, de kleurrijke apsis uit de twaalfde eeuw van de middeleeuwse San Clemente-kerk te Rome. Waarom is dit mooie mozaïek toepasselijk voor het thema van Willibrordzondag 2019 en voor

Inhoudsopgave

■ Pag. 1-2

Leo van Leijzen schreef aan de hand van de poster voor Willibrordzondag een meditatieve tekst over het thema ‘Uit liefde voor God’.

■ Pag. 3

Over het thema volharding is in de kerkgeschiedenis veel te doen geweest. Sjaak van 't Kruis legt uit wat volharding en Gods trouw met elkaar te maken hebben

■ Pag. 4

Tradities hebben meer waarde dan wij ons vaak realiseren. Marcel Sarot geeft vier redenen om tradities trouw te blijven

■ Pag. 5

Vijf jaar na de brute moord op p. Frans van der Lugt sj. verscheen de bundel *Wie ben jij, o Liefde*. Geert van Dartel las het boek en schreef een recensie

■ Pag. 6-7

Geert van Dartel kijkt terug op zijn 25-jarig dienstverband bij de Sint Willibrord Vereniging en de Katholieke Vereniging voor Oecumene. Oecumene heeft permanente zorg en aandacht nodig.

■ Pag. 8

Agenda – uitnodiging voor de Algemene Ledenvergadering en de viering van het 25-jarig dienstjubiläum van Geert van Dartel

Uit Liefde voor God

Katholieke Vereniging voor Oecumene

Erasmusplein 19^d 5231 VZ 's-Hertogenbosch Telefoon: 073 - 739026 Email: secretariaat@oecumene.nl Website: www.oecumene.nl IBAN: NL73 1808 0001 0876 28

WILLIBRORDZONDAG 10 NOVEMBER 2019

het motto 'Uit liefde voor God'?

Het mozaïek is rijk aan symboliek, wat ruimte laat voor een meerduidige interpretatie. Wat zich op overdonderende wijze laat zien is het donkere kruis met de Golgotha-scène tegen een gouden achtergrond. Het kruis staat geworteld in de aarde te midden van een acanthusplant en strekt zich uit met zijn top tot aan het empyreum, het hoogste punt in de hemel. Vanuit de voet van het kruis ontrolt zich wat een wingerd blijkt te zijn, met wijnranken die zich uitspreiden over het hele bovenste gedeelte van de halfkoepel. Alle aandacht wordt getrokken naar het kruis van Christus dat hier wordt afgebeeld als de Boom des Levens. In en om de zich over het uitspannel uitstreckende vertakking bevinden zich menselijke figuren: leraren en predikers, kapelaans en boeren, dames en jagers, edelen en herders. Op deze manier worden alle categorieën van mensen bereikt. Alle menselijke leven is in contact gebracht met het leven dat voortvloeit vanuit het kruis. Maar het kruis overstijgt het louter

menselijke leven en omvat de vissen, de vogels en de overige dieren die er tevens zijn afgebeeld en heeft zo een kosmische dimensie.

Vanuit het hoogste punt, boven in de halfkoepel, strekt zich de hand van God de Vader uit met daarin de lauwerkrans waarmee de overwinnaar wordt gekroond. De gekruisigde Christus is de overwinnaar. Martelaren worden vaak voorgesteld als met een lauwerkrans op het hoofd. Christus is de martelaar bij uitstek, die 'liefgehad heeft tot het einde' (Joh 13:1). Zijn leven en sterven bestond geheel 'uit liefde voor God'.

Dit mozaïek is gemaakt in een tijd dat er een felle strijd gaande was tussen de Duitse keizer en de paus van Rome over wie nu eigenlijk op bepaalde terreinen van de samenleving de macht had (investituurstrijd). Dat gegeven geeft aan David Foote in een artikel¹ aanleiding tot een bepaalde interpretatie van dit mozaïek. De wijdvertakte Levensboom van het kruis wordt overhuïfd door een boog, een triomfboog meer bepaald, oorspronkelijk het symbool

van macht, aldus Foote. Kruis en triomfboog staan in een grote dynamische spanning tot elkaar. Op deze manier is het kruis in het mozaïek een teken van contradictie, zoals Foote zegt. Volgens hem is het kruis, teken van zelfontlediging, dat a.h.w. de macht van de wet disciplineert. Als Foote gelijk heeft, zegt dit iets over wat de ontwerper van dit mozaïek erin heeft gelegd. Misschien is wat hij uitdrukkelijk in het Latijn in dit mozaïek geschreven heeft een sleutel tot verstaan van dit mozaïek: 'Wij hebben de Kerk van Christus vergeleken met deze wingerd: de wet deed hem verwelken, maar het kruis deed hem bloeien.' Het kruis, een dodelijk martelwerktuig bij uitstek, als bron van levenskracht, is in elk geval een teken van contradictie. Deze vergelijking met groei en bloei herinnert ons aan een ander - eeuwenoud - adagium: 'Het bloed der martela-

ren is het zaad der christenen.' Dat lijkt een leus - ietwat morbide zelfs voor de mens van nu - uit een ver verleden. Maar met in het centrum de kwetsbare gehangen Christus te midden van de treurende Johannes en Maria zijn we vanuit de twaalfde eeuw bij de martelaren van nu. Zij die aan zo grote kwetsbaarheid zijn bloot gesteld, zijn in het bijzonder verbonden met deze Gekruisigde, die zijn leven gaf 'uit liefde voor God'. Het martelaarschap heeft op bepaalde plekken van de wereld nog niets aan actualiteit ingeboet.

De solidariteit in het martelaarschap, die dwars door alle kerkelijke richtingen heen loopt, is behalve de uiting van een oecumenisch feit ook een appèl tot oecumene. Als het geven van iemands leven 'uit liefde voor God' oecumenisch van aard is, dan is dat een opdracht om de muren die christenen van nu nog scheiden zo veel mogelijk te slechten en zich daarvoor in te zetten. Is het bloed der martelaren dan toch het zaad der christenen - opdat ze één zijn? ●

¹ www.crisismagazine.com/2012/a-sign-of-contradiction-the-apse-mosaic-of-san-clemente

Volharding is een gave

door Sjaak van 't Kruis

Over het thema van de volharding is in de kerkgeschiedenis veel te doen geweest. Toen de eerste christenvervolgingen plaatsvonden, waren er mensen, die de druk niet aankonden en afstand namen van het christelijk geloof. Het gebeurde wel, dat sommige van deze mensen, nadat de vervolgingen ten einde waren gekomen, weer terug wilden keren in de schoot van de kerk.

Kon iemand echter, die afstand had genomen van zijn geloof, (bijvoorbeeld vanwege vervolging) wel opnieuw opgenomen worden in de gemeenschap van de gelovigen? De vraag speelde een grote rol in de vroege kerk. Het geschil over deze vraag werd zo heftig, dat het zelfs aanleiding was voor een kerkscheuring waarbij de ene partij (die van de Donatisten) kwam staan tegenover de Katholieke Kerk.

Augustinus

Augustinus heeft in de strijd met de Donatisten over de vraag naar de consequenties van de geloofsafval de focus verlegd naar een meer pastorale benadering. Dat zal ongetwijfeld te maken hebben gehad met zijn eigen biografie. Augustinus stelt in zijn pastorale benadering van de kwestie van de afvalligheid het thema van de volharding aan de orde. Volharding is volgens Augustinus in de eerste plaats een geschenk van God. Hij schenkt het aan wie Hem er in hun gebed om vragen. Volharding en gebed gaan hand in hand. De verbinding tussen volharding en gebed ontleent Augustinus aan Cyprianus. Deze kerkvader ziet de bedden in het Onze Vader als gebeden die worden gebeden met het oog op de volharding. Augustinus stelt tenslotte, dat een mens totaal van God afvallig kan worden (totaliter). Echter, het is onmogelijk dat hij ook uiteindelijk van God afvalt (finaliter).

Met name de apostel Paulus verkondigt keer op keer, dat wij als gelovigen voortdurend falen. We struikelen, we zijn – ondanks ons oprechte pogen – vaak niet trouw aan God. Als het zo uitkomt, kiezen we vaak voor ons zelf, ons eigen belang. Wanneer we spreken over de volharding van de heiligen, dan spreken we in feite over de Gods volharding. Hij is het die trouw blijft aan zijn kinderen, ook al zijn zij ontrouw jegens Hem.

Synode van Dordt

Het geding over de volharding van de heiligen, stond 400 jaar geleden ineens opnieuw op de agenda. Het speelde een belangrijke rol in de dramatische gebeurtenissen rond de synode van Dordrecht, waar Remonstranten en contra-Remonstranten tegenover elkaar stonden.

De volharding der heiligen is volgens de contra-Remonstranten niet het resultaat van menselijke strijd en van menselijke inzet en moeite, maar heeft alles te maken met de trouw van God. God is trouw, omdat Hij zich heeft voorgenomen om trouw te zijn aan ons. God heeft daartoe besloten. Zo hangt de volharding aan Gods verkiezing. De contra-Remonstranten stonden in de lijn die Augustinus al veel eerder had uitgezet over het thema van de volharding. Perseverantia en praedestinatio hangen onlosmakelijk met elkaar samen. Ze zijn hol en bol.

Onverdraaglijk?

Voor veel moderne mensen is dit een onverdraaglijke gedachte. Zij vragen terecht ruimte voor de verantwoordelijkheid van de mens. Als de keuze die God maakt, onherroepelijk vast ligt, waar blijft dan ruimte voor de mens? Wat heeft het voor zin dat er een appel op hem gedaan wordt?

Hier wordt een spanning duidelijk waar we mee blijven worstelen. Misschien helpt het, om deze kwestie te benaderen vanuit de vraag waaraan het te danken is dat we geloven. Begint geloof bij ons? Of begint het bij de God die begin noch einde heeft? Is onze liefde voor God een

keuze, of is het iets dat ons is overkomen? Is liefde een keuze, of overkomt ze ons? Begint het bij ons, bij onze wil, bij onze voornemens?

In onze huidige tijd zouden we misschien iets voorzichtiger moeten worden met de gedachte dat veel, zo niet alles, van ons afhangt. Heeft onze parmantige dadendrang, als uitvloeisel van ons denken over autonomie, de wereld niet naar de rand van de afgrond gebracht?

Het is heilzaam, ons te laten storen door het geloof, dat het niet begint en eindigt bij ons. De heiligen die ons zijn voorgegaan, zijn stuk voor stuk mensen die weet hadden van het menselijk falen. Van het keer op keer struikelen en van mislukking. Maar zij hebben ook ervaren dat zij daarin juist niet op zichzelf waren aangewezen. Zij hebben ontdekt, dat hun volharding rustte in de trouw van God.

Een oud gezang, geschreven door Hendrik Pierson (1834-1923) verwoordt het zo:

*God is getrouw, Zijn plannen falen niet,
Hij kiest de zijnen uit, Hij roept die allen.
Die 't heden kent, de toekomst overziet,
laat van Zijn woorden geen ter aarde vallen;
en 't werk der eeuwen, dat Zijn Geest omspannt,
volvoert Zijn hand.*

*De Heer regeert! Zijn koninkrijk staat vast,
Zijn heerschappij omvat de loop der tijden;
een sterke hand, die nooit heeft misgetast,
blijft met het heilig zwaard des Geestes
strijden; de adem Zijner lippen overmant
de tegenstand.*

*De Heil'ge Geest, die haar de toekomst spelt,
doet aan Gods kerk Zijn heilgeheimen weten;
Hij, die haar leidt en in de waarheid stelt,
heeft Zijn bestek met wijsheid uitgemeten;
Hij trekt met heel Zijn kerk van land tot land
als Gods gezant. ◉*

Trouw aan tradities

door Marcel Sarot

De Makkabeese broers uit 2 Makk. 7,1-2.9-14 – de eerste lezing op Willibrordzondag dit jaar – zijn bereid te sterven voor de traditie waarin zij staan. Voor ons in de vroege 21ste eeuw is dat niet zo gemakkelijk te begrijpen, omdat wij leven in een tijd waarin tradities er steeds minder toe doen. Wij zijn sterk geneigd om te denken dat ieder zijn eigen idealen zelf moet ontdekken, of op zijn minst volledig moet kunnen verantwoorden.

Tradities daarentegen zijn aan ons voorgegeven, en meestal is het niet mogelijk ze volledig te verantwoorden. Waarom zouden wij dan trouw zijn aan tradities? En in het bijzonder aan de christelijke traditie? Hier wil ik graag vier redenen geven, die zijn gebaseerd op de theorie over tradities van de wetenschapsfilosoof Karl Popper.¹ Ik pas deze toe op de christelijke traditie

Kompas

Allereerst, aldus Popper, helpen tradities ons om ons te oriënteren in nieuwe, ons onbekende situaties, doordat zij ons feitelijke veronderstellingen aanreiken waarvan wij vaak niet kunnen bewijzen dat zij waar zijn (en ook niet dat zij onwaar zijn, overigens). Zo'n feitelijke veronderstelling van het christendom is bijvoorbeeld het geloof dat het leven niet ophoudt met de dood. Deze overtuiging heeft consequenties voor ons praktisch handelen, zoals verwoord in Matt. 6:19-21:

'Verzamel u geen schatten op aarde, waar ze door mot en worm vergaan en waar dieven inbreken om te stelen; maar verzamelt u schatten in de hemel, waar ze niet door mot of worm vergaan en waar dieven niet inbreken om te stelen.' De vrijheid die deze overtuiging geeft zien wij terug in het handelen van mensen als pater Frans van der Lugt.

Handelingsperspectief

De tweede functie van tradities is volgens Popper dat zij richting geven aan ons handelen. Als voorbeeld noemt hij een Amerikaanse opname van Mozarts Requiem, die

niet om aan te horen was. 'Toen ik die opname had gehoord, begreep ik wat een gebrek aan muzikale traditie betekent.' Een christelijk equivalent hiervan is: je naaste liefhebben als jezelf. Toegegeven, ook in het christelijk westen schieten wij hierin vaak tekort. De betekenis die dit gebod desalniettemin heeft, licht vaak pas op als wij in contact komen met culturen die überhaupt niet door dit gebod gevormd zijn.

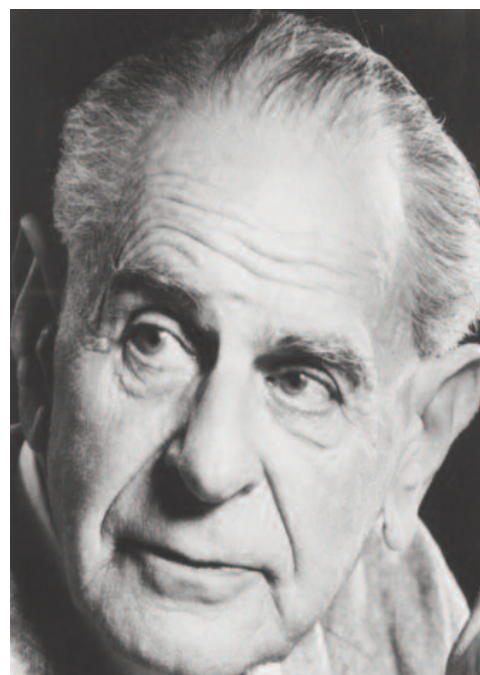
Stabiliteit

Tradities zijn niet onveranderlijk, aldus Popper. Een derde functie van tradities is dat zij de stabiele achtergrond verschaffen waartegen veranderingen kunnen plaatsvinden.

Popper waarschuwt tegen *canvas cleaning*: het geheel overboord zetten van bestaande tradities. Stel je eens een wetenschappelijke revolutie voor waarbij alle voorgaande wetenschap overboord werd gezet. Dat zou vernietiging van de wetenschap zijn, geen vooruitgang. Zo kan men ook religieuze tradities niet terzijde schuiven om opnieuw te beginnen, tenzij men een enorme kaalslag voor lief neemt. Dat is bijvoorbeeld het geval waar de zondagsheiliging verdwijnt en de 24-uurseconomie ervoor in de plaats komt, en overal waar de mens gaat denken dat het hele universum om de mensheid draait.

Cohesie

De vierde en laatste functie van tradities heeft te maken met het feit dat tradities gedeeld worden door groepen. Wie zich tot een bepaalde tradi-

◆ Karl Popper (1902-1994)

tie bekend, geeft aan dat jij van haar mag verwachten dat zij zich zo gedraagt als leden van die groep zich gedragen. Dat betekent dat anderen weten wat zij van haar mogen verwachten, en ook wat niet. Van iemand met een visje achterop de auto verwacht je niet dat hij bumper klevend anderen opzij drukt op de snelweg. Als dit toch gebeurt, dan kunnen wij de bestuurder daar ook op aanspreken.

Tradities hebben meer waarde dan wij ons veelal realiseren. Zij bevatten de gestolde wijsheid van vorige generaties, en stellen ons zo in staat om op hun schouders te gaan staan en verder te zien dan zij. Daarom is trouw aan tradities nog altijd te waarderen. Hierbij dienen wij ons wel te realiseren dat een levende traditie zich ontwikkelt, ook in de kerk. Veelzeggend zijn in dit verband de ervaringen van pastores met kerkverlaters die na enkele decennia een bijzondere viering bijwonen. Het zijn juist deze buitenstaanders die moeite hebben met de ontwikkelingen die de liturgie heeft doorge-
maakt. ●

¹ Karl R. Popper, 'Towards a Rational Theory of Tradition,' *The Rationalist Annual* 66 (1949), 36-55, rpt. in: *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge* (London ³1972), 120-135.

Wie ben jij, o liefde recensie

door Geert van Dartel

Dit boek bevat drie teksten die pater Frans van der Lugt s.j. in de jaren negentig in het Arabisch heeft geschreven. Ze zijn vertaald door Cilia van der Horst. Zij leerde pater Frans in 2004 tijdens een langer verblijf in Homs kennen. Sinds die tijd heeft ze met hem contact gehouden. In samenwerking met vrienden uit Syrië is deze vertaling na 2014 tot stand gekomen. Het is een kostbaar boek dat het gedachtegoed van pater Frans, die op 7 april 2014 in het klooster in Homs op brute wijze werd gedood, toegankelijk maakt voor de Nederlandse lezer.

Therapeut-priester

Pater Frans stond midden in het leven en was voor veel Syriërs een geestelijk leidsman. Nicolaas Sintobin s.j. noemt hem in het voorwoord een 'therapeut-priester', een wijze mensvriend die tot ver buiten de grenzen van de christelijke netwerken geliefd was. In deze drie teksten 'Van falen naar slagen', 'liefde en luisteren' en 'Wie ben jij, o liefde' gaat het over de zin, het geluk en de bron van het mens-zijn.

Kenmerkend zijn de vloeiende overgangen tussen inzichten uit de psychologie en het religieuze leven. De therapeut gaat op zoek naar de blokkades en de fricties die in een persoon zelf kunnen zitten dan wel een gevolg zijn van relaties, maatschappelijke codes en gedragspatronen. Hij beschrijft die trefzeker aan de hand van veel voorbeelden uit het dagelijks leven in Syrië. De religieus heeft weet van een diepere bron, die in het leven opwelt en die zich laat zien als zelf-gevende liefde.

In elk van de drie teksten gaat het om de wisselwerking tussen het psychologische én het evangelische perspectief. De psychologie helpt om het menselijk bestaan en gedrag te doorgronden, het evangelische perspectief van de liefde is in staat het vastgelopen menselijke bestaan te bevrijden en te veranderen. Pater Frans stimuleert de lezer om zelf op weg te gaan en de echte liefde te ontdekken. Het is een paradoxale

weg waarop een mens eerst moet afleren zichzelf te zoeken om zich open te kunnen stellen voor het Woord van God dat zich manifesteert 'als scheppende aanwezigheid vol van liefde'.

Aanroep

Opvallend is dat in de titel *Wie ben jij, o liefde* een vraagteken ontbreekt. Je zou dat hier verwachten. Maar na lezing van het boek begrijp ik dat dit er niet hoeft te staan. Pater Frans wist waarover hij schreef. Hij heeft die liefde zelf ervaren als een zuiverende en helende bron, beweging of stroom die door de mens met zijn tekorten heen spoelt en die zich aan de ander wegschenkt. Het *Wie ben jij, o liefde* is dan ook geen *descriptieve* vraag, maar een *aanroep* waarin *verwondering, vreugde en dankbaarheid* doorklinken.

Uit de vele mooie passages uit dit boek wil ik er één citeren die handelt over de opdracht om vanuit de liefde te leven.

"Als de mens de liefde ontvangt in plaats van haar te weerstaan, wordt hij herboren en verandert hij van een gewelddadig ruw mens in een liefdevol teder mens. Niets ter wereld kan de alles met zich meevoerende stroom van de liefde stoppen en niemand kan het licht van de zon doven (Matt. 5,38-48). Het is Christus die hier spreekt: 'Als wij deze zon zien die haar licht geeft aan allen, zien we de beweging van de stromende liefde, die de top van het

kruis bereikt.' Deze beweging komt voort uit de bron van de pure liefde die God is, Vader van allen, en Jezus put altijd uit de bron van Gods hart. Hij laat God een bron zijn in zijn leven met de anderen. We vinden deze liefde het meeste in de houding van Christus ten opzichte van de mensen die hem wilden doden. Hij veroordeelt niet, hij koestert geen wrok, en hij neemt geen wraak, met innerlijke vrijheid deelt hij met hen in de pijn die aanwezig is in de diepten van het kwaad en dompelt hij hen onder in het licht van zijn genegenheid. Want alleen dit licht kan de duisternis van het kwaad in hun zielen verjagen" (pag. 212-213). ◉

Frans van der Lugt s.j., Wie ben jij, o liefde, verzameld werk van pater Frans, KokBoekencentrum 2019, 220 pag., € 20,- ISBN 9789043529877

Oecumene vraagt permanente zorg en aandacht

door Geert van Dartel

Het werk voor de eenheid van de Kerk vergt een lange adem. Dat is één van de lessen die ik in de voorbije 25 jaar in dienst van de Katholieke Vereniging voor Oecumene heb geleerd. Het is belangrijk dat de Rooms-katholieke Kerk op de weg van de oecumene blijft en dat we daar ook in Nederland steeds concreet gestalte aan geven. Hopelijk staan er steeds weer nieuwe mensen op om zich aan het werk voor de eenheid van de Kerk te wijden. Ik vertrouw daar op. De Katholieke Vereniging voor Oecumene biedt daarvoor een structuur. In de Vereniging worden kennis, ervaring en bestuurlijke verantwoordelijkheid op oecumenisch gebied gebundeld. Diverse geledingen in de Rooms-katholieke Kerk, niet alleen bisschoppen, maar ook parochies en katholieke organisaties kunnen daar gebruik van maken en zouden dat meer mogen doen.

In het najaar van 1994 kwam ik in dienst van de Sint Willibrord Vereniging. Ik wist niet echt waar ik aan begon. Mijn kennis en expertise lagen op het gebied van de Kerk in Midden- en Oost-Europa. Ik had me daar in goede oecumenische samenwerking jarenlang intensief mee bezig gehouden. De Nederlandse kerkelijke verhoudingen kende ik toen nog niet zo goed. Het gesternte was bovendien niet gunstig. 'Over tien jaar doe jij hier als laatste het licht uit', vertrouwde scheidend secretaris Tije Brattinga me in de eerste weken van mijn dienstverband toe.

Ik ben aan dit werk begonnen vanuit de overtuiging dat de oecumenische oriëntatie tot het wezen van het Kerk-zijn behoort. Ik vind dat nog steeds. Het Tweede Vaticaans Concilie zette in de jaren zestig de lijnen uit voor de katholieke deelneming aan de oecumenische beweging. Er is sindsdien zoveel gebeurd en in gang gezet dat niemand de grote betrokkenheid van de Rooms-katholieke Kerk bij de oecumenische beweging kan ontkennen. Maar toen ik in jaren negentig begon viel me op dat de oecumenische samenwerking in ons land in moeizaam vaarwater terecht was gekomen. Een tobberig en relle rig imago waren tekenend voor de sfeer van die tijd. Dat is in de loop der jaren geleidelijk veranderd. Ik heb er voor geijverd om de oecumenische opdracht steeds in het midden van

◆ Geert van Dartel (foto: Jan Peeters)

de Kerk onder de aandacht te brengen en van daaruit steun en medewerking te krijgen voor de Vereniging. Goodwill was er altijd, maar tegelijkertijd neemt met de ontkerkelijking ook het draagvlak verder af. Dat is zorgelijk. Hoewel oecumene ook vandaag geen topprioriteit is in de Rooms-katholieke Kerk van ons land, bestaan er op diverse niveaus in de Rooms-katholieke Kerk wel degelijk goede oecumenische contacten met andere kerken. De Vereniging heeft daar aan bijgedragen.

Wat waren voor mij de hoogtepunten in deze 25 jaar? Heeft het iets opgeleverd wat van blijvende waarde is? Dat zal de tijd leren natuurlijk, maar toch waag ik het alvast enkele zaken te benoemen.

Vijftig jaar SWV

Een eerste hoogtepunt voor mij was de viering van het vijftigjarig jubileum van de Sint Willibrord Vereniging op 12 juni 1998 in het Theater aan de Parade in Den Bosch. Prof. Otto Herman Pesch hield een prachtige en onvergetelijke feestrede over

de weg van de oecumene en het uitdijend hemels orkest. Kardinaal Johannes Willebrands nam het eerste exemplaar van het boek over de geschiedenis van de Sint Willibrord Vereniging in ontvangst. Dit boek 'Nieuwe visies op een oud visioen, portret van de Sint Willibrord Vereniging' van Jan Jacobs is voor een goed begrip van de katholieke weg naar de oecumenische beweging in Nederland nog steeds van grote waarde.

Kort na de viering van dit jubileum begonnen de besprekingen met de stichting Aktie en Ontmoeting Oosterse Kerken. Deze besprekingen mondden in januari 2001 uit in de samenvoeging van beide instellingen in de *Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord*. Persoonlijk was ik een groot voorstander van deze samenvoeging, omdat je de oecumene met de Oosterse Kerken niet los kunt maken van de oecumene binnen het Westers christendom. Die twee dimensies en aandachtsvelden horen bij elkaar. Daarbij komt dat de betekenis van de Oosterse Kerken in de Nederlandse context de laatste decennia sterk is toegenomen. Vanaf 2001 hebben we in de Vereniging steeds gezocht naar een goede balans in de aandacht voor de Oosterse Kerken en de Kerken uit de Reformatie. Dat is terug te zien in de vele activiteiten, publicaties en acties. Dankzij de samenvoeging is het oecumenisch werk van de Vereniging completer geworden, de agenda verbreed en hebben we veel meer internationale contacten gekregen.

Conciliair proces

Het Conciliair Proces voor Gerechtigheid, Vrede en Heelheid van de Schepping geldt als een hoogtepunt van de oecumenische beweging in Nederland in de jaren tachtig van de vorige eeuw. De eerste Europese oecumenische assemblee vond plaats in 1989 op een cruciaal moment in de Europese geschiedenis en had als motto 'Vrede met Gerechtigheid'. In Nederland kreeg het Conciliair Proces in de jaren negentig geen echt vervolg. De grote Europese oecumenische bijeenkomsten in Graz 'Verzoening, gave van God en bron van nieuw leven' (1997) en Sibiu 'Licht van

Christus schijnt over allen' (2007) brachten niet eenzelfde dynamiek op gang als in de jaren tachtig. Vanuit de Vereniging heb ik het belang van deze Europese bijeenkomsten en de resultaten ervan voor het voetlicht gebracht. En dat heeft ook wel wat opgeleverd. De *Charta oecumenica* was de directe uitkomst van de oecumenische assemblee in Graz. Dit document, bedoeld als handvest voor de oecumenische samenwerking tussen de kerken in Europa, werd op 18 januari 2002 in Utrecht door de lidkerken van de Raad van Kerken ondertekend. Kardinaal Adrianus Simonis sprak bij die gelegenheid de oecumenelezing uit.

De oecumenische assemblee in Sibiu gaf in Nederland de aanzet tot het project Doop(v)erkenning van de Raad van Kerken. Gedurende 3 jaar was ik secretaris van de commissie die het gesprek tussen de kerken organiseerde. Het project werd aanvankelijk met de nodige scepsis bezien, maar de betrokkenheid was groot en de gesprekken inhoudsrijk. Op 29 mei 2012 werden in het bedevaartsoord Heiloo twee teksten ondertekend. Vertegenwoordigers van negen kerken ondertekenden de gemeenschappelijke doopverklaring. Vertegenwoordigers van elf kerken ondertekenden een verklaring van toenadering inzake de kinderdoop en de doop op geloof. Ook bij de vervolgfase 'Beleving van Eucharistie en Avondmaal' was ik namens de Vereniging nauw betrokken.

Raad van Kerken

De samenwerking met de Raad van Kerken in Nederland is een belangrijke constante in de geschiedenis van de Katholieke Vereniging voor Oecumene. Door de jaren heen heeft de Vereniging actief deelgenomen aan het werk van de Raad van Kerken. De laatste vier voorzitters van de Raad (prof. Ruud Huysmans, dr. Ton van Eijk, drs. Henk van Hout en drs. Dirk Gudde) waren daarvoor als voorzitter, secretaris of adviseur in de Vereniging actief. Zelf heb ik veel ervaring opgedaan in diverse secties en projectgroepen van de Raad van Kerken. De belangrijkste daarvan waren de projectgroep die de Nederlandse uitgave verzorgt voor de Gebedsweek voor de

Enheid en de Sectie Oecumenische Actie voor het contact met de plaatselijke raden van kerken. Sinds enkele jaren neem ik op persoonlijke titel als één van de vertegenwoordigers van de RK Kerk deel aan de plenaire vergadering van de Raad van Kerken.

Herdenking Reformatie

Een hoogtepunt dat hier niet onvermeld mag blijven is de oecumenische herdenking van de Reformatie in 2017. Vanaf 2010 nam de Vereniging als projectpartner deel aan het netwerk Refo500. In een vroeg stadium zijn we begonnen met het publiceren van teksten en het organiseren van bijeenkomsten gericht op de oecumenische herdenking van de Reformatie. We hebben onze eigen geschiedenis (Erasmus, Concilie van Trente) niet verwaarloosd. In 2015 werd door het Moderamen van de PKN en de RK Bisschoppenconferentie een kleine commissie in het leven geroepen met de opdracht invulling te geven aan de oecumenische herdenking van de Reformatie. Op initiatief van de commissie kwam het tot de uitgave 'Van Conflict naar Gemeenschap' en de uitgave van gezamenlijke teksten over de eenheid en de roeping van de Kerk in onze samenleving. De zichtbare betrokkenheid en aanwezigheid van de Rooms-katholieke Kerk bij de herdenking van de Reformatie op 31 oktober 2017 in de Dom werd door de Protestantse Kerk hogelijk gewaardeerd.

Het werk voor de oecumenische samenwerking vraagt volharding en inventiviteit, maar vooral vertrouwen en geloof. Voor de Vereniging is het momenteel een zorgelijke tijd, omdat we niet goed weten hoe we de financiële basis voor dit werk kunnen waarborgen. Ik hoop zeer dat we daar toch weer een weg in zullen vinden. De Rooms-katholieke Kerk heeft een dienst zoals de Vereniging die in de afgelopen eeuw heeft vervuld nodig. Vanaf deze plaats dank ik al diegenen die door de jaren heen het werk van de Katholieke Vereniging voor Oecumene hebben gesteund. Tevens doe ik de oproep om de Vereniging ook in de toekomst ruimhartig te blijven steunen, want het werk is nog lang niet gedaan. ●

8 november 2019
Algemene Ledenvergadering
10.00 – 11.00

In de marge van de jaarvergadering op vrijdag 8 november 2019 zal de huishoudelijke vergadering van de Vereniging worden gehouden. Leden kunnen zich hiervoor opgeven en ontvangen na aanmelding de jaarstukken (algemeen jaarverslag 2018-2019 en begroting 2020). Tijdens de huishoudelijke vergadering zal ook de verkiezing van nieuwe bestuursleden plaatsvinden. Verkiesbaar zijn mw. Hanneke Steetskamp en mw. dr. Iglia Vassileva-van der Heiden.

Locatie

Grote Kerk, Kerkstraat 20,
5211 KG 's-Hertogenbosch. Opgave vooraf via
secretariaat@oecumene.nl

8 november 2019
25 jarig Dienstjubiläum
Geert van Dartel

Op 1 oktober 1994 kwam Geert van Dartel als secretaris in dienst van de Sint Willibrordvereniging. Met veel inzet heeft hij vanuit de Vereniging gewerkt aan de oecumenische samenwerking in Nederland. Na 25-jaar is het een goed

moment om de balans op te maken en om vooruit te kijken. Dat wil hij graag doen op de jaarvergadering van de Vereniging samen met familie, vrienden, collega's, leden en donateurs. Het bestuur van de Katholieke Vereniging voor Oecumene nodigt u van harte uit voor deze feestelijke bijeenkomst op 8 november in de Grote Kerk van Den Bosch.

Programma

11.30	Oecumenische dankdienst
12.30	Lunch
13.30	Lezing Geert van Dartel 'Velen zijn geroepen'
14.15	Muzikaal intermezzo
14.30	Drie sprekers over hun motivatie en passie drs. Rick de Vries, drs. Fokke Wouda en ds. Christien Crouwel
15.15	Muzikaal intermezzo
15.30	Toespraken en Receptie

Locatie

Grote Kerk, Kerkstraat 20, 5211 KG 's-Hertogenbosch, vrijdag 8 november 2019, 11.30 – 17.00 uur. Opgave van deelname graag vóór 20 oktober 2019 via secretariaat@oecumene.nl.

Cadeautip

Een gift voor het project "Katholieke Kerk als partner in dialoog" – NL97 INGB 0000 8019 19 t.n.v. Katholieke Vereniging voor Oecumene in Den Bosch o.v.v. 'project dialoog'

herademing

tijdschrift voor
spiritualiteit en
mystiek

Herademing is een veelkleurig oecumenisch tijdschrift voor mystiek en spiritualiteit dat wil inspireren en informeren vanuit de christelijke bronnen uit zowel het verleden als de actualiteit.

Herademing biedt jaarlijks vier nummers met:

- interviews met inspirerende persoonlijkheden
- boekbesprekingen • kort nieuws • beeldmeditaties
- praktisch materiaal voor eigen spiritualiteit en gespreksgroepen

Neem nu een (proef)abonnement op Herademing of geef het aan iemand als origineel cadeau!

www.herademing.nl

Jaar-
abonnement:
1e jaar slechts
€30,50
i.p.v. €42,-

Proef-
abonnement:
2 nummers
€16,-

KokBoekencentrum
tijdschriften

Bezoek onze website op: www.oecumene.nl

Colofon

Overeen is het communicatieblad van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord. Leden, donateurs en parochies ontvangen het blad twee maal per jaar.

Redactie: Geert van Dartel, Mirella van Herp, Leo van Leijssen

Vormgeving: VANDARTEL, Oss

Drukwerk: Laumé Media Partners, Mierlo

**Katholieke Vereniging voor Oecumene
Athanasius en Willibrord**

Emmaplein 19 D
5211 vZ 's-Hertogenbosch
T: 073-7370026
E: secretariaat@oecumene.nl
Internet: www.oecumene.nl
IBAN: NL73 INGB0001087628
IBAN: NL97 INGB0000801919
ISSN: 1568-2862